

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาโดยทั่วไปมีเป้าหมายสำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และเสริมสร้างความเจริญมั่นคงของประเทศ โดยมุ่งที่จะพัฒนาคนอย่างสมดุล ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ดังพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน พระราชทานไว้ดังนี้

“.....การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีความเจริญที่มีคุณภาพ สามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้.....” (อ้างถึงใน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ : 2542)

ความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญในการจัดการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพิ่มขึ้นทุกระยะ ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (2541 : 10) มาตรา 43 วรรคสอง บัญญัติว่า การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนโดยส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา ส่งผลให้มีการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา ในมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542 : 15-16) ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้มีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อดำเนินการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ส่งผลถึงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ของกระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 12-13) ซึ่งกำหนดโครงสร้างที่ยึดหยุ่นทั้งเนื้อหาสาระ เวลาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักสูตร

และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของชุมชนและครู ต้องเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ และให้ความเห็นชอบในหลักสูตรที่จัดทำขึ้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา เป็นผู้แทนของผู้ปกครอง ศิษย์เก่า องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนครู ที่ได้รับคัดเลือกหรือสรรหาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามระเบียบที่ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ของกระทรวงศึกษาธิการ (กองนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ : 2543 : 119-125) เป็นคณะบุคคลที่มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 53-60) ได้กำหนดว่า ประกอบด้วยงานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการ การเงิน และพัสดุ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและงานอาคารสถานที่ โดยงานวิชาการเป็นงานหลักที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงกับนักเรียนซึ่งเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 1) ยังได้เสนอว่าการดำเนินการยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย จะเห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะของนักเรียนยังอยู่ในสภาวะที่น่าเป็นห่วง จำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันปรับปรุงพัฒนา การดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ในส่วนของอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งพื้นที่ออกเป็น 13 ตำบล มีโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่แตง เปิดทำการสอนปกติในปีการศึกษา 2545 จำนวน 43 โรงเรียน การดำเนินงานในระยะที่ผ่านมา ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมาอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ทางการศึกษา การให้ข้อคิดเห็น ให้ความเห็นชอบ และร่วมพัฒนาการดำเนินงานหรือร่วมประชุมอบรมสัมมนาต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น (ธงชัย ภูมิมาลา, สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2545) สอดคล้องกับผลการประเมินตนเองด้านคุณภาพการบริหาร โรงเรียนสบเปิงวิทยา (2543 : 51) ซึ่งพบว่าโรงเรียนดำเนินการได้ดีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนบ้านท่าเหมืองล่าง (2546 : 20) เสนอว่าชุมชนได้ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาเป็นอย่างดี และเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาด้วยความเต็มใจ จึงปรากฏเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้โรงเรียนประถมศึกษาเกิดการพัฒนาในระดับหนึ่ง ตามแนวทางในการแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน โดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน แต่การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในงานวิชาการซึ่งเป็นงานหลักที่สำคัญของโรงเรียน รวมทั้งการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังและการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กับการมีส่วนร่วมในงานวิชาการยังมีน้อย

ด้วยความสำคัญและความจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนา งานวิชาการซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผลผลิตทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษามีส่วนร่วม ในงานวิชาการ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนระยะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษามีส่วนร่วมในงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภูมิหลังและการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับการมีส่วนร่วมในงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมในงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ของภูมิหลังและการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับการมีส่วนร่วมในงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3. เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในงานวิชาการรวมทั้ง การพัฒนาศักยภาพ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมุติฐานของการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีปานกลาง
2. ภูมิหลังของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอ แม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในงานวิชาการ
3. การพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถม- ศึกษอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในงานวิชาการ

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมาจากการคัดเลือกหรือสรรหาจากโรงเรียนที่เปิดทำการสอน ปกติในปีการศึกษา 2545 จาก 13 ตำบล รวม 43 โรงเรียน จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน 583 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมาจากการคัดเลือกหรือสรรหาจากโรงเรียนที่เปิดทำการสอน ปกติในปีการศึกษา 2545 จาก 13 ตำบล รวม 23 โรงเรียน จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่ได้มาจากการสุ่มจำนวน 234 คน

3. เนื้อหา

3.1 การมีส่วนร่วมในงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การมีส่วนร่วมใน 4 ลักษณะ ตามแนวคิดของโคเฮนและอัฟโฮฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1980) และแสวง ปิ่นมณี (2535 : 46-47) ดังนี้

3.1.1 การมีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษา

3.1.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3.1.3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

3.1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

3.2 การศึกษาความสัมพันธ์ของภูมิหลังและการพัฒนาศักยภาพ กับการมีส่วนร่วม ในงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ภูมิหลัง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพ ทางสังคมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2.2 การพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการได้รับข้อมูลข่าวสารทางการศึกษา

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ตั้งแต่เดือนมกราคม 2546 ถึงเดือนมกราคม 2547

5. ตัวแปรที่ศึกษา มีดังนี้

5.1 ตัวแปรอิสระคือ ภูมิหลังและการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ดังนี้

5.1.1 ภูมิหลัง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพ ทางสังคมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.1.2 การพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการได้รับข้อมูลข่าวสารทางการศึกษา

5.2 ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

5.2.1 การมีส่วนร่วมในการเป็นที่ปรึกษา

5.2.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

5.2.3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

5.2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ ในความหมายและขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในงานวิชาการ หมายถึง การที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษา คือ การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของชุมชนและโรงเรียน รวมทั้ง ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย การวางแผน และการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียน

1.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ การมีส่วนร่วมตั้งแต่การเห็นชอบในนโยบาย เป้าหมาย แผนงานและโครงการ รวมทั้ง การพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานวิชาการ

1.3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน คือ การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานในลักษณะต่าง ๆ เช่น สนับสนุนทรัพยากร ร่วมเป็นคณะทำงานของโรงเรียน ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ และการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดขอบเขต การประเมิน ร่วมพิจารณาเครื่องมือเพื่อใช้ในการประเมิน ร่วมดำเนินการประเมิน และสรุปผลการประเมินเพื่อใช้ประโยชน์ในระยะต่อไป

2. ภูมิหลัง หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และสถานภาพทางสังคมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

3. การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง ศักยภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับการพัฒนาในด้านต่อไปนี้

3.1 ความรู้ความเข้าใจในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษา การให้ความเห็นชอบในแผนปฏิบัติการประจำปี การให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น การกำกับติดตามผลการดำเนินงาน การส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ การเสนอแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษา การระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนา และสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณี การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนและหน่วยงาน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งวิทยาการชุมชน การให้ความเห็นชอบในการรายงานผลประจำปี การแต่งตั้งที่ปรึกษาและอนุกรรมการต่างๆ และการปฏิบัติงานตามที่หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษามอบหมาย

3.2 การได้รับข้อมูลข่าวสารทางการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ รวมทั้งสื่อมวลชน ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานอื่น

4. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2545

5. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง คณะบุคคลซึ่งได้มาจากการคัดเลือกหรือสรรหา และได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตามระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย ผู้แทนกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง จำนวนไม่เกิน โรงเรียนละ 15 คน ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

5.1 ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวนไม่เกิน 2 คน

5.2 ผู้แทนข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอน และผู้ช่วยผู้บริหารในสถานศึกษา จำนวนไม่เกิน 2 คน

5.3 ผู้แทนองค์กรชุมชน ได้แก่ ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชน หรือกลุ่มบุคคลที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะในเขตบริการ จำนวนไม่เกิน 2 คน

5.4 ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้แทนเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล หรือองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น จำนวนไม่เกิน 4 คน

5.5 ผู้แทนศิษย์เก่า ได้แก่ ผู้แทนของสมาคม ชมรมศิษย์เก่า หรือบุคคลที่เคยศึกษาในสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกิน 2 คน

5.6 ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการต่างสังกัด พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าของ หรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษา จำนวนไม่เกิน 4 คน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่